

להפיל אין דנים זאת כספק נפשות לענין זה. וכן לענין משפחת נכפים ומצורעים פסק הר"י שבשלש פעמים הוי חזקה, כדברי רבא, אבל בפעמיים יש לומר אקראי בעלמא (דוא).

ויש אומרים שלענין וסתות אין הלכה כרבי, משום שוסתות דרבנן וספק דרבנן לקולא, לכך אינן נקבעות אלא בשלש פעמים. (עפ"י רמב"ן ונמו"י. ויש למדים מכאן לשאר ספקות שבקביעת וסת, שהולכים בהם לקולא. ע' בשו"ת שבט הלוי ח"ה קכד).

*

מצאנו שהאבות והאמהות הקדושים ע"ה, היו עקרים ועקרות בטבעם, ועל שרה אמנו ע"ה אמרו ז"ל זתהי שרי עקרה אין לה ולד – עיקר מיטריין לא היה לה, שחסרו לה לגמרי רחם וכלי הולדה וצמחו בנס. והרי מהאבות היתה עומדת לצאת תכלית כל הבריאה, ולמה נולדו חסריים? — אלא ללמד שתכלית הבריאה עומדת לצאת לעולם רק בדרך נס.

וכן בדוד המלך ע"ה, שממנו היה צריך לעמוד מלך המשיח, מצאנו שנשמתו לא היו מיועדות לו שנים כלל בעולם הזה, ובא לעולם רק משום שאדם הראשון התנדב לו שבעים שנה משנותיו. וכן בבוועז, אבי זקנו של דוד, אילולא היה ממזהר וגומר את ענין הזיווג עם רות מיד לא היה יוצא הענין לפועל, כי 'באותה לילה דחופה מת בוועז' (ילקוט רות תר"ח).

וכמה פעמים במשך הדורות עמדה גחלתו של דוד להיכבות... הרי שקיום תכלית הבריאה תלוי בנסי נסים. כל זה בא ללמדנו שעל פי דרך הטבע אין קיום לרוחניות; מקורה הוא בלמעלה מדרך הטבע ובו תלוי קיומה...

דורנו, דור עקבתא דמשיחא, חלקו הוא תשובה כדכתיב והתודו את עונם ואת עון אבתם, וכן והשיב לב אבות על בנים ולב בנים וגו'. אחר שעבר עלינו מה שעבר אין לנו אלא לשאוף לתיקון הכלל ממש. עכשיו שריחמנו ה' והגיענו לארץ ישראל והניח לנו כאן קצת קיבוץ שארית הפליטה, איך לא נחשוב על תיקון הכלל, איך לא נקבל על עצמנו להתמסר במסירות נפש לתשובת הכלל ולבנין הרוחניות בכל שכבות עם ה'. לעולם לא נשלים עם המצב שחלק ניכר של עמנו סר מדרך התורה, אלא נשתדל בכל מאמצינו להשיב לב בנים אל אבות כמאמר הנביא.

ודאי על פי דרך הטבע נראה שתקוה זו רחוקה היא מאד וכמעט שאין סיכויים להצלחה במשימה נועזה זו. אבל כבר ביארנו לעיל שנצחון התכלית הרוחנית לעולם אינה תלויה בטבע אלא בלמעלה מן הטבע. הגר"א ז"ל אמר שכלל הוא ברוחניות 'עקשן יצליח'. וכן פירש הגר"ח ז"ל ברוח חיים שעשרה נסים שנעשו בבית המקדש באו להראות שמצליחים ברוחניות שלא כדרך הטבע.

יש סדק קטן בחומת הטבע שאינו נראה לעין, ודרכו הנס נכנס. הסדק הזה הוא — נכונות למסירות נפש. (מתוך מכתב מאליהו ח"ד עמ' 265-266).

דף סה

(ע"ב) 'גדול השלום שאף הקב"ה שינה בו, דמעיקרא כתיב ואדני זקן ולבסוף כתיב ואני זקנתי' — כתבו המפרשים: אין הכוונה ששינה מדבריה 'ואני זקנתי' במקום 'ואדני זקן' אלא שהשמיט הקב"ה חלק מדבריה ולא אמר לאברהם את מה שאמרה עליו, רק אמר לו מה שאמרה אחרי בלתי היתה

לי עדנה דהיינו ואני זקנתי. וציטוט חלקי כזה גם הוא נקרא 'שינוי' בדברי ה' יתברך. (עפ"י הרמב"ן — וירא, ועוד.

יש להעיר מלשון הירושלמי 'בא וראה כמה קשה הוא אבק לשון הרע, שדברו הכתובים לשון בדאי בשביל להטיל שלום בין אברהם לשרה'. ולהנ"ל צ"ל שגם השמטת חלק מן הדברים בכלל 'לשון בדאי' היא בתורה שכל דבריה אמת וצדק). ואולם כתבו פוסקים (עפ"י סנהדרין ל), כשאין אפשרות כגון זו, להשמיט חלק מן הדברים, או לכל הפחות לומר דבר שאינו שקר גמור, יש לשנות מפני השלום אפילו אם נצרך לומר שקר גמור, [כגון להשיב לשואלו מה דיבר פלוני עלי, ואין לו אפשרות אחרת אלא לומר שקר מוחלט]. אבל לא ישבע ח"ו לשקר בשביל זה. (עפ"י הפך חיים — הל' רכילות כלל א, ח ובבאר מים חיים).

'יהודה וחזקיה תאומים היו, אחד נגמרה צורתו לסוף תשעה ואחד נגמרה צורתו לתחלת שבעה. יהודית דביתהו דר' חייא הוה לה צער לידה... — כוונת הגמרא שהיתה לה צער לידה כיון שהיתה יולדת תאומים בהפרשי זמן, כיהודה וחזקיה שנולדו כשלשה חדשים זה אחר זה, וצערה כפול. (אור לציון)

טעמים ופרפראות

ר'בא אמר: נושא אדם כמה נשים על אשתו, והא דאית ליה למיזינינהי' —
אף לרבא שמתיר לשאת כמה נשים, רובא דרובא לא היו עושים כן, והיו מחזיקים זאת לעוולה מפני שלום בית וגרמת שינאה ולשון הרע, ורק מיעוטא דמיעוטא, העשירים הגדולים ואוהבי ריב ומדון, אף בביתם — לקחו שתי נשים, אם מצאו עניות שתתצינה, או מצד סיבה אחרת. דבר זה כמעט הוא כמפורש, ומוכן בפשיטות לכל, ואין צריך ראייה על זה. (אגרות משה אה"ע ח"א לו). וכבר האריך בראיות ובאסמכתאות לדבר זה, הרב ראובן מרגליות ז"ל (בקובץ 'עוללות' ו), שרוב העם לא נהגו כן בלתי בסיבה מיוחדת, ובפרט לא גדולי האומה. (ע' במובא לעיל מד, וב'אוצר דינים ומנהגים' ערך 'רבי נשים').

(ע"ב) 'האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא האשה' —

לא רחוק הוא לומר, הא שפטרה התורה נשים מפריה ורביה, וחייבה רק אנשים, כי משפטי ה' ודרכיו דרכי נועם, וכל נתיבותיה שלום, ולא עמסה על הישראלי מה שאין ביכולת הגוף לקבל, ומכל דבר האסור לא מנעה התורה בסוגה ההיתר (כמו שאמרו פרק כל הבשר), ומשום זה לא מצאנו מצוה להתענות רק יום אחד בשנה, וקודם הזהירה וחייבה לאכול. וכן לא מנעה המשגל מכל בריה לבד ממשא רבינו, לפי שלא היה צריך לגודל מעלתו ולזהירות גופו... ומצאנו איך היה זאת לאבן פינה לאבות הקבלה שפטרו מיבום מי שמתו בניו אחר כך, משום דרכיה דרכי נועם.

ואם כן, נשים שמסתכנות בעיבור ולידה... לא גזרה התורה לצוות לפרות ולרבות על אשה. וכן מותרת לשנות כוס עיקרין ובעובדא דיהודית דביתהו דרבי חייא (סוף 'הבא על יבמתו'), רק לקיום המין עשה בטבעה שתשוקתה להוליד עזה משל איש. ומצאנו לרחל שאמרה הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי...

עוד יתכן לאמר בטעם שפטרה התורה נשים מפריה ורביה, משום שבאמת הלא הטביעה בטבע התשוקה, ובנקבה עוד יותר כמו שאמרו 'טב למיתב טן דו' וכו', ודי במה שהיא מוכרחת בטבע. ועל כרחק דעיקר המצוה היא כמו דתנן ביבמות... דאם נשא אשה ולא ילדה, מחוייב ליקח אשה שיש לה בנים. ומדרך התורה לבלי לגדור הטבע, וכיוצא בזה אמרו דרכיה דרכי נועם כמוש"כ. ולכן לגזור על האשה כי תנשא לאיש ולא יוליד תצא מאהוב נפשה ותקח איש אחר, זה נגד

הטבע, לאהוב השנוא ולשנוא האהוב. ורק האיש שיכול לישא עוד אחרת עליו, הטילה התורה מצוה. וזה המשך המאמרים שאמר ר' אלעזר בר"ש סוף פרק הבא על יבמתו, ודו"ק. (כוונתו לקשר ענין המאמרים הנוספים של ראב"ש, שמצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע, ושמותר לשנות בדבר השלום. מתוך משך חכמה — נח טז).

'כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע' — 'שמעתי ממורי הרב החסיד המפורסם מהר"י נ"י מלובלין, שבאמת התורה הזהירה על ענין התוכחה, והנה באמת אי אפשר לילך בשווקים ורחובות להוכיח בשער בת רבים כי תורתו מתי נעשית. גם אם ילך בשווקים ורחובות יבלבל דעתו יפסק מדבקותו ולא יוכל להוכיח באופן שיהיו דברים היוצאים מן הלב, ומזה ימשך שלא ישמע לו, כאשר החוש מעיד על כמה מוכיחים שמוכיחים על זה האופן ולא נשמע דברים, וכבר אמרו כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע.

אמנם עיקר התוכחה הוא כאשר ישב בחצרותיו ובטירותיו בבדידות וילמוד תורה לשמה בשם כל ישראל, הנה בזה מכניס הרהור תשובה בלבות בני אדם. והוא שאמר **אשר אדם עוז לו כך** — שמקשר עצמו בו ית"ש על ידי התורה שנקראת 'עוז'... ועל ידי זה הוא עושה **מסלות בלבבם** — של אנשים. ועל כן פתח בלשון יחיד ומסיים בלשון רבים. עד כאן דברי פי חכם חן. והבן זה כי המה דברים העומדים ברומו של עולם עמוק עמוק'. (חינוך בית יהודה — לד)